

ISSN: 2181-9416

4-SON, 2026

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

4-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

HOMEPI 4

LAWYER HERALD

ISSUE 4

XURRAMOV E'zozbek Baxron o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
huzuridagi Qonunchilik va huquqiy
siyosat instituti tayanch doktoranti
E-mail: ezozbekxurramov@gmail.com

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY TARTIBGA SOLISH: TUSHUNCHA VA MOHIYAT

Iqtibos keltirish uchun (для цитирования, for citation): XURRAMOV E.B. Tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish: tushuncha va mohiyat // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 4 (2026) B. 44-53.

4 (2026) DOI <https://doi.org/10.34920/2181-9416/2026/4-005>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishning nazariy-huquqiy tabiatini, uning sohaviy tartibga solish bilan nisbatini hamda davlatning iqtisodiy erkinlikni ta'minlashdagi konstitutsiyaviy majburiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Maqolaning maqsadi tadbirkorlikni konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish tushunchasini aniqlashtirish, uning tarkibiy elementlarini tizimlashtirish va davlat aralashuvining huquqiy chegaralarini asoslashdan iborat. Maqolada formal-yuridik, tizimli, qiyosiy-huquqiy va tahliliy metodlardan foydalanilgan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 2023-yilgi tahriri, tadbirkorlikka oid milliy qonunchilik, xorijiy konstitutsiyaviy tajriba, so'nggi ilmiy tadqiqotlar, rasmiy statistika hamda sud amaliyoti o'zaro bog'liq holda tahlil qilingan. Maqolada tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishning normativ, institutsional va protsessual elementlardan iborat uch tarkibli modeli taklif etildi. Ilmiy yangilik davlatning tadbirkorlikka nisbatan konstitutsiyaviy vazifasini faqat noqonuniy aralashuvdan tiyilish majburiyati bilan cheklamasdan, halol raqobat, mulk daxlsizligi, huquqiy aniqlik va samarali sud himoyasini ta'minlashga qaratilgan ijobiy majburiyat sifatida asoslashda namoyon bo'ladi. Shuningdek, davlat aralashuvini baholash uchun qonuniy asos, qonuniy maqsad, zarurat, mutanosiblik va sud nazoratidan iborat mezonlar tizimi taklif qilinadi. Olingan xulosalar tadbirkorlik qonunchiligini takomillashtirish, nazorat vakolatlarini qo'llash chegaralarini aniqlash va sud amaliyotida konstitutsiyaviy kafolatlarining bevosita ta'sirini kuchaytirishda qo'llanishi mumkin.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, konstitutsiyaviy huquq, konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish, iqtisodiy erkinlik, mulk huquqi, huquqiy tartibga solish, sud nazorati, kafolat.

ХУРРАМОВ Эъзозбек

Докторант Института законодательства
и правовой политики при
Президенте Республики Узбекистан
E-mail: ezozbekxurramov@gmail.com

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена теоретико-правовой природе конституционно-правового регулирования предпринимательской деятельности, его соотношению с отраслевым регулированием, а также

конституционным обязанностям государства по обеспечению экономической свободы. Цель статьи состоит в уточнении понятия конституционно-правового регулирования предпринимательства, систематизации его структурных элементов и обосновании правовых пределов государственного вмешательства. Используются формально-юридический, системный, сравнительно-правовой и аналитический методы. Во взаимосвязи проанализированы Конституция Республики Узбекистан в редакции 2023 года, национальное законодательство о предпринимательстве, зарубежный конституционный опыт, новейшие научные исследования, официальная статистика и судебная практика. В результате предложена трехкомпонентная модель конституционно-правового регулирования предпринимательской деятельности, включающая нормативный, институциональный и процессуальный элементы. Научная новизна выражается в обосновании того, что конституционная обязанность государства в отношении предпринимательства не исчерпывается воздержанием от незаконного вмешательства, а включает позитивную обязанность обеспечивать добросовестную конкуренцию, неприкосновенность собственности, правовую определенность и эффективную судебную защиту. Для оценки государственного вмешательства предложена система критериев, включающая законное основание, легитимную цель, необходимость, соразмерность и судебный контроль. Полученные выводы могут быть использованы при совершенствовании предпринимательского законодательства, определении пределов контрольных полномочий и усилении непосредственного действия конституционных гарантий в судебной практике.

Ключевые слова: предпринимательство, конституционное право, конституционно-правовое регулирование, экономическая свобода, право собственности, правовое регулирование, судебный контроль, гарантии

EZOZBEK Khurramov

PhD student at the Institute of
Legislation and Legal Policy under the
President of the Republic of Uzbekistan
E-mail: ezozbekxurramov@gmail.com

CONSTITUTIONAL AND LEGAL REGULATION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY: CONCEPT AND ESSENCE

ANNOTATION

The article examines the theoretical and legal nature of constitutional regulation of entrepreneurial activity, its relationship with sectoral regulation, and the constitutional duties of the state in safeguarding economic freedom. The purpose of the study is to clarify the concept of constitutional and legal regulation of entrepreneurship, systematize its structural elements, and substantiate the legal limits of state interference. The research applies formal legal, systemic, comparative legal, and analytical methods. The 2023 Constitution of the Republic of Uzbekistan, national entrepreneurship legislation, foreign constitutional experience, recent scholarly studies, official statistics, and judicial practice are examined in an interconnected manner. The study proposes a three-component model of constitutional regulation of entrepreneurial activity consisting of normative, institutional, and procedural elements. Its scientific novelty lies in substantiating that the state's constitutional duty toward entrepreneurship is not limited to refraining from unlawful interference but also includes a positive obligation to ensure fair competition, protection of property, legal certainty, and effective judicial protection. A set of criteria for assessing state interference is also proposed: a lawful basis, a legitimate aim, necessity, proportionality, and judicial review. The findings may be used to improve entrepreneurship legislation, define the limits of supervisory powers, and strengthen the direct effect of constitutional guarantees in judicial practice.

Keywords: entrepreneurship, constitutional law, constitutional and legal regulation, economic freedom, property rights, legal regulation, judicial review, guarantees

O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy hayotida tadbirkorlikning roli iqtisodiyotni erkinlashtirish, xususiy mulkchilikni kengaytirish va bozor munosabatlari chuqurlashtirish siyosati ta'sirida tobora ortib bormoqda. Tadbirkorlik ushbu siyosatning muhim tayanchi bo'lgani sababli, uning huquqiy asoslari hamda konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish mexanizmlarini ilmiy tahlil qilish alohida ahamiyatga ega.

Ilmiy adabiyotlarda tadbirkorlikni konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish ko'pincha umumiy iqtisodiy erkinlik doirasida yoritilib, davlatning tartibga solish vakolati bilan tadbirkorlik erkinligi o'rtasidagi chegara yetarlicha ochib berilmaydi. Xususan, davlat aralashuvining qonuniy maqsadi, mutanosibligi va sud nazoratiga ochiqqligini baholashning yagona mezonlari to'liq shakllanmagan. 2023-yilgi yangi tahrirdagi Konstitutsiyada iqtisodiy erkinlik, xususiy mulk, halol raqobat va qulay ishbilarmonlik muhitini ta'minlash bo'yicha davlat majburiyatlari kuchaytirilgan bo'lsa-da, ushbu normalarni amaliy huquqiy mezonlarga aylantirish masalasi yetarlicha tadqiq etilmagan. Shu bois maqola tadbirkorlikni konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishning mazmuni, asosiy elementlari va davlat aralashuvining chegaralarini yaxlit tizimda asoslashga qaratilgan.

Tadbirkorlik faoliyati iqtisodiy erkinlikning ifodasi bo'lish bilan birga, shaxsning tashabbus ko'rsatishi, mulkka egalik qilishi va undan foydalanishi, bozor talablariga mos mahsulotlar ishlab chiqarishi hamda xizmatlar ko'rsatishi uchun huquqiy imkoniyatdir. Shu sababli bu sohani tartibga solish, avvalo, konstitutsiyaviy asoslarga tayanishi lozim. Konstitutsiya iqtisodiy faoliyat erkinligi, mulk daxlsizligi, tadbirkorlik bilan shug'ullanish va halol raqobat uchun zarur shart-sharoitlarni belgilovchi oliy huquqiy asos vazifasini bajaradi [1].

Huquqiy tartibga solish jamiyatda mavjud turli manfaatlar, ehtiyojlar va qarama-qarshiliklarni muayyan huquqiy mezonlar asosida uyg'unlashtirish, nizolarning oldini olish va ularni hal etishga xizmat qiladi. Uning samaradorligi qo'llaniladigan huquqiy vositalarning tegishli ijtimoiy munosabatlarning xususiyatiga mosligiga bog'liq. Shu nuqtai nazardan, konstitutsiyaviy va sohaviy tartibga solish o'zaro bog'liq bo'lsa-da, ularning vazifasi, huquqiy vositalari va tartibga solish darajasi farqlanadi.

O.N. Shupitskaya konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishni tabiiy-huquqiy yondashuv asosida tahlil qilib, uni ijtimoiy ong, huquqiy madaniyat va huquq ijodkorligi bilan bog'liq hodisa sifatida baholaydi [4]. A.V. Yurkovskiy esa mazkur tushunchani amaldagi huquq nuqtai nazaridan yoritib, huquq normalari va boshqa yuridik vositalar orqali ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan faoliyat sifatida izohlaydi [5]. Ushbu yondashuvlar bir-birini inkor etmaydi, balki konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishning turli jihatlarini ochib beradi. Birinchi yondashuvda konstitutsiyaviy qadriyatlar va huquqiy ong ustuvor bo'lsa, ikkinchisida normaning yuridik kuchi, huquqiy vositalar va davlat vakolatlariga e'tibor qaratiladi. Tadbirkorlik munosabatlari tushuntirishda har ikki yondashuvning uyg'unligi muhim, chunki iqtisodiy erkinlik bir tomondan Konstitutsiyada e'tirof etilgan qadriyat, ikkinchi tomondan esa aniq huquqiy tartib-taomillar va himoya vositalari orqali amalga oshiriladigan huquqdir.

Konstitutsiyaviy huquq nazariyasida Robert Alexy huquqlarni cheklash va ular o'rtasidagi muvozanatni aniqlashda mutanosiblik tamoyiliga alohida o'rin beradi [6]. Aharon Barak ham konstitutsiyaviy huquqlarni cheklovchi choralarni baholashda maqsadga muvofiqlik, zarurat va mutanosiblik mezonlarini asosiy vosita sifatida ko'rsatadi [7]. Ushbu nazariy yondashuvlarni tadbirkorlik faoliyatiga tatbiq etish davlatning cheklovchi qarorini faqat tegishli vakolat mavjudligi bilan asoslash yetarli emasligini ko'rsatadi. Bunday qaror qonuniy maqsadga xizmat qilishi, zarur bo'lishi, ko'zlangan maqsadga nisbatan mutanosib bo'lishi va tadbirkor zimmasiga ortiqcha huquqiy yoki ma'muriy yuk tushirmasligi lozim.

Konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish ijtimoiy munosabatlarni O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va konstitutsiyaviy huquq normalarida belgilangan tamoyillar asosida tartibga solish tizimi sifatida tushuniladi. U jamiyatdagi asosiy siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy munosabatlarning oliy huquqiy doirasini, davlat hokimiyati faoliyatining asoslarini, fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini hamda shaxs, jamiyat va davlat o'rtasidagi asosiy munosabatlarni belgilaydi. Milliy konstitutsiyaviy huquq adabiyotlarida ham Konstitutsiyaning oliyligi va bevosita amal qilishi sohaviy huquq normalarining mazmuni va yo'nalishini belgilovchi huquqiy asos sifatida talqin etiladi [2, 3].

Konstitutsiyaviy va sohaviy tartibga solish o'rtasidagi asosiy farq ularning tartibga solish darajasida namoyon bo'ladi. Konstitutsiyaviy normalar davlat organlarining vakolatlari, asosiy huquq va erkinliklar, iqtisodiy faoliyat erkinligi, xususiy mulk, raqobat va davlat aralashuvining umumiy chegaralarini belgilaydi. Sohaviy huquq esa ushbu tamoyillarni aniq huquqiy munosabatlarda amalga oshiradi. Jumladan, fuqarolik, mehnat, moliya, soliq va tadbirkorlik munosabatlari kodekslar, maxsus qonunlar va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar orqali batafsil tartibga solinadi. "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun, Soliq kodeksi, Bojxona kodeksi, Fuqarolik va Mehnat kodekslari shunday sohaviy tartibga solish vositalariga kiradi.

Tadbirkorlik sohasida bu ikki daraja ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi. Konstitutsiyaviy normalar iqtisodiy tashabbus, mulk huquqi, tadbirkorlik va raqobat erkinligining umumiy kafolatlarini belgilasa, sohaviy qonunchilik soliq, kredit, mehnat, bojxona, litsenziyalash, texnik talablar va boshqa aniq munosabatlarni tartibga soladi. Shu sababli sohaviy qonunchilik konstitutsiyaviy kafolatlarning amaliy ifodasi sifatida qaralishi mumkin.

Konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishning ustuvorligi Konstitutsiyaning oliy yuridik kuchi va bevosita amal qilishi bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 15-moddasiga ko'ra, Konstitutsiya mamlakatning butun hududida oliy yuridik kuchga ega, to'g'ridan-to'g'ri amal qiladi va yagona huquqiy makonning asosini tashkil etadi [1]. Binobarin, tadbirkorlik munosabatlarini tartibga soluvchi barcha normativ-huquqiy hujjatlar ham konstitutsiyaviy tamoyillarga muvofiq bo'lishi lozim. Ushbu ustuvorlik faqat Konstitutsiyaning oliy yuridik kuchi bilan cheklanmay, huquqiy davlat, ijtimoiy adolat, iqtisodiy erkinlik va tadbirkorlik tashabbusi kabi konstitutsiyaviy qadriyatlarning butun huquqiy tizimga ta'sirida ham namoyon bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-maydagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-son Qonunning 3-moddasida tadbirkorlik qonunchilikka muvofiq, tavakkal va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad olishga qaratilgan tashabbuskorlik faoliyati sifatida belgilangan [8]. Mazkur ta'rif tadbirkorlikning bir necha asosiy huquqiy belgilarini ajratish imkonini beradi. Birinchidan, tadbirkorlik tashabbuskorlik va mustaqillikka asoslanadi. Ikkinchidan, tadbirkor o'z faoliyati bilan bog'liq huquqiy, moliyaviy va bozor tavakkalchiligini zimmasiga oladi hamda uning oqibatlari uchun javob beradi. Uchinchidan, tadbirkorlik daromad olishga qaratilgan bo'lsa-da, ushbu maqsadga faqat qonuniy vositalar orqali erishilishi mumkin. Tadbirkorlik subyekti o'z mulkini mustaqil boshqaradi hamda soliqlar va qonunda nazarda tutilgan boshqa majburiyatlarni bajaradi.

Mazkur belgilar tadbirkorlikning xususiy-huquqiy mazmunini ifodalash bilan birga, uning konstitutsiyaviy ahamiyatga ega ijtimoiy-iqtisodiy institut ekanini ham ko'rsatadi. Tadbirkorlik davlat iqtisodiy siyosati bilan bevosita bog'liq bo'lib, davlat uning huquqiy asoslarini yaratadi, tadbirkorlik tashabbusini qo'llab-quvvatlaydi, mulkiy huquqlarni himoya qiladi va halol raqobat uchun zarur muhitni ta'minlaydi. Shu jihatdan tadbirkorlikka oid munosabatlar nafaqat iqtisodiy va fuqarolik qonunchiligi, balki konstitutsiyaviy normalarning ham tartibga solish obyekti hisoblanadi.

Tadbirkorlik subyekting konstitutsiyaviy maqomi huquqlar bilan bir qatorda majburiyatlarni ham qamrab oladi. Tadbirkor qonun talablariga rioya etishi, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni amalga oshirishi, mehnat va ekologik talablarni bajarishi lozim. Ayni paytda, davlat tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashmasligi va uning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashi kerak. "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonunning 34-moddasida davlat organlari va boshqa tashkilotlarning qonuniy tadbirkorlik faoliyatiga aralashishi taqiqlangani ushbu konstitutsiyaviy talabning sohaviy ifodasidir [8].

Tadbirkorlik erkinligining moddiy asosini mulk huquqi tashkil etadi. Tadbirkor uchun mulk faqat ishlab chiqarish vositasi emas, balki iqtisodiy mustaqillik va tashabbusning asosiy shartidir. Shu sababli xususiy mulkning tan olinishi, daxlsizligi va sud orqali himoya qilinishi barqaror tadbirkorlik muhitining muhim kafolati hisoblanadi.

Tadbirkorlikrivojiningyanabirasosiyshartiraqobatmuhitidir.Raqobatishlabchiqarishsamaradorligini oshirish, iste'molchilar talabini qondirish, narxlarning iqtisodiy asosda shakllanishi, monopolizm

va sun'iy to'siqlarning oldini olishga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 65-moddasida davlatning bozor munosabatlarini rivojlantirish, halol raqobat uchun sharoit yaratish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish vazifalari belgilangan. Ushbu konstitutsiyaviy qoida tadbirkorlar uchun teng sharoit yaratish va yangi subyektlarning bozorga kirishini ta'minlashni ham nazarda tutadi. Davlat iqtisodiyotni tartibga solish va nazorat qilish vakolatiga ega bo'lsa-da, bunday faoliyat iqtisodiy erkinlikni asossiz cheklamasligi kerak.

Davlat nazoratini tadbirkorlik erkinligi bilan muvozanatlashtirishga qaratilgan yondashuvlar so'nggi islohotlarda ham kuzatiladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-noyabrdagi PF-184-son Farmoni bilan "Xavfni tahlil qilish" elektron tizimi joriy etildi. Mazkur tizim 2025-yildan tadbirkorlik subyektlarini xavf darajasiga ko'ra tasniflash va xavfi past subyektlar faoliyatida tekshiruv o'tkazmaslikni nazarda tutadi [9]. Mazkur mexanizm davlatning nazorat vakolatini saqlagan holda, uning qo'llanishini tadbirkorga ortiqcha ma'muriy yuk tushirmaslik talabi bilan uyg'unlashtiradi. Bu esa davlat aralashuvining zarurati va mutanosibligi haqidagi nazariy mezonlarning amaliy ifodasidir.

Tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi salmog'i uning huquqlarini konstitutsiyaviy darajada samarali himoya qilish zaruratini yanada kuchaytiradi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotiga ko'ra, 2024-yilda kichik tadbirkorlik subyektlari 753 226,9 mlrd so'mlik qo'shilgan qiymat yaratgan bo'lib, bu iqtisodiyotdagi yalpi qo'shilgan qiymatning 54,3 foizini tashkil etgan [10]. Ushbu ko'rsatkich tadbirkorlik huquqining buzilishi faqat alohida xo'jalik yurituvchi subyektning xususiy manfaatiga ta'sir qilish bilan cheklanmay, ishlab chiqarish, bandlik va davlat daromadlariga ham tizimli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli davlatning cheklovchi choralarini baholashda nafaqat ma'muriy maqsad, balki tadbirkorlikning iqtisodiy tizimdagi real o'rni ham e'tiborga olinishi zarur. Biroq bitta iqtisodiy ko'rsatkich tadbirkorlik erkinligining huquqiy holati haqida to'liq xulosa chiqarish uchun yetarli emas; uni murojaatlar statistikasi va sud amaliyoti bilan birgalikda baholash maqsadga muvofiq.

Biznes-ombudsmanning 2024-yildagi faoliyati institutsional himoya vositalarining amaliy ahamiyatini ko'rsatadi. Yil davomida tadbirkorlardan 9 127 ta murojaat kelib tushgan va ularning 51 foizi bo'yicha tadbirkorlarning huquqlari tiklangan. Murojaatlarning 12 foizi soliq, 11 foizi yer, kadastr va arxitektura, 10 foizi bank-kredit, 10 foizi tekshiruvlar, 9 foizi esa sud qarorlari ijrosi bilan bog'liq bo'lgan [11]. Ushbu besh yo'nalish jami murojaatlarning 52 foizini tashkil etgani davlatning tartibga solish vakolatlari faol qo'llanadigan sohalarida nizolar ko'proq yuzaga kelishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, huquqlar tiklangan murojaatlarning 51 foizlik ulushini qolgan murojaatlar asossiz bo'lgan yoki ular bo'yicha tadbirkorlarning huquqlari himoya qilinmagan, degan xulosani anglatmaydi, chunki har bir murojaatning huquqiy tabiati va yakuni alohida baholanishi zarur. Ushbu ma'lumotlar konstitutsiyaviy kafolatlarning samaradorligi faqat normativ taqiq mavjudligi bilan emas, balki huquqlarni amalda tiklay oladigan institutsional va protsessual mexanizmlarning ishlashi bilan ham belgilanishini ko'rsatadi.

Tadbirkorlik erkinligining amalda ro'yobga chiqishi davlatning faqat noqonuniy aralashuvdan tiyilishi bilan cheklanmaydi. Davlat qulay va barqaror iqtisodiy muhit yaratishga qaratilgan ijobiy choralarni ham amalga oshirishi zarur. Soliq yengilliklari, imtiyozli kreditlash mexanizmlari, maqsadli subsidiya dasturlari va ishlab chiqarish infratuzilmasidan qulay foydalanish imkoniyatlari shunday ijtimoiy-iqtisodiy kafolatlarga kiradi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ushbu vositalar bevosita sanab o'tilmagan bo'lsa-da, ular 65–68-moddalarda mustahkamlangan bozor munosabatlari, iqtisodiy erkinlik, raqobat va mulk huquqining daxlsizligi kabi konstitutsiyaviy tamoyillardan kelib chiqadigan huquqiy mexanizmlar sifatida rivojlantirilmoqda.

Tadbirkorlikni konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishning normativ asosini, avvalo, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining iqtisodiy munosabatlarga oid normalari tashkil etadi. Konstitutsiyaning 65-moddasida mulk shakllarining tengligi, huquqiy himoyasi va xususiy mulkning daxlsizligi kafolatlangan, 66-moddasida mulkdorning mol-mulkka egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqi mustahkamlangan. 67-moddada esa qulay investitsiyaviy va ishbilarmonlik muhitini ta'minlash, iqtisodiy makon birligi hamda tovarlar, xizmatlar, mehnat va moliyaviy mablag'larning erkin harakatlanishi davlatning konstitutsiyaviy vazifasi sifatida belgilangan [1].

Mazkur konstitutsiyaviy tamoyillar tegishli sohaviy qonunlarda batafsil belgilangan. Jumladan, "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun tadbirkorlik subyektlarining huquqiy maqomi, davlat organlari bilan munosabatlari va huquqlarini himoya qilish kafolatlarini belgilaydi. "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi Qonun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikning huquqiy asoslarini belgilaydi [12]. "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonun esa mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish hamda himoya qilishning huquqiy mexanizmlarini belgilaydi [13]. Fuqarolik, Soliq va Bojxona kodekslari, "Raqobat to'g'risida"gi Qonun va boshqa sohaviy hujjatlar ushbu konstitutsiyaviy tamoyillarni aniq huquqiy munosabatlarda amalga oshiradi. Natijada konstitutsiyaviy darajada belgilangan iqtisodiy erkinlik, mulk daxlsizligi va halol raqobat kafolatlari sohaviy qonunchilik orqali amaliy huquqiy mexanizmlarga aylanadi.

Tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solishda konstitutsiyaviy nazorat muhim o'rin tutadi. U davlat organlari faoliyati va qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini ta'minlab, iqtisodiy huquq va erkinliklarning buzilishiga yo'l qo'ymaslikka xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 132–133-moddalariga ko'ra, Konstitutsiyaviy sud normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini ko'rib chiqadi. Shu bois tadbirkorlikka oid qonunlar, Prezident hujjatlari, Vazirlar Mahkamasi, vazirliklar va mahalliy davlat hokimiyati organlari qarorlari Konstitutsiyaga zid bo'lmasligi lozim. Bunday nazorat mulk huquqi, iqtisodiy tashabbus va teng raqobat tamoyillarini normativ darajada himoya qiladi. Muayyan tadbirkorning buzilgan huquqlarini tiklash esa ma'muriy va iqtisodiy sudlar tomonidan amalga oshiriladi. Konstitutsiyaviy nazorat va odil sudlov tadbirkorlik huquqlarini himoya qiluvchi, o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi mexanizmlardir. Konstitutsiyaviy sudning ushbu sohadagi faoliyati iqtisodiy islohotlar va yangi huquqiy hujjatlarni amaliyotga joriy etish sharoitida alohida ahamiyat kasb etib, tadbirkorlikning konstitutsiyaviy asosda barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Konstitutsiyaviy kafolatlarning amalda ishlashi sud amaliyotida ham ko'rinadi. 2026-yil yanvarida Buxoro viloyatidagi "R.N.Z." fermer xo'jaligida o'tkazilgan soliq tekshiruvi bo'yicha quyi instansiya sudlari soliq organi xodimining harakatlarida qonun buzilishi mavjud emas, degan xulosaga kelgan. Biznes-ombudsmanning taftish shikoyati asosida Oliy sud ushbu qarorlarni bekor qilib, mansabdor shaxsga jarima qo'llagan [14]. Mazkur ish tartib-taomillarga rioya etish tadbirkorlik erkinligining mustaqil kafolati ekanini ko'rsatadi. Tekshiruv qonuniy maqsadga qaratilgan bo'lsa ham, vakolat yoki belgilangan tartib buzilsa, aralashuv qonuniy hisoblanmaydi. Mansabdor shaxsning javobgarlikka tortilishi esa buzilgan huquqni tiklash bilan birga, kelgusidagi huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi.

Yana bir holatda, Vobkent tumanidagi oilaviy korxonaga Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 22-sentabrdagi 595-son qarori noto'g'ri qo'llanishi natijasida 1 mlrd so'm jarima belgilangan. Quyi instansiya sudlari tadbirkorning talablarini rad etgan bo'lsa-da, Oliy sudning 2026-yil 23-yanvardagi taftish qarori bilan sud hujjatlari bekor qilinib, soliq organining qarori haqiqiy emas deb topilgan [15]. Ushbu holatda qonun buzilishi tekshiruv tartibida emas, balki normaning mazmuni va qo'llanish doirasini noto'g'ri talqin qilishda namoyon bo'lgan. Normaga havola qilishning o'zi ma'muriy qarorning qonuniyligini tasdiqlamaydi. Sud norma qaysi munosabatga tatbiq etilganini, qarorning yetarli asoslantirilganini va moliyaviy yukning huquqiy asosini ham tekshirishi lozim. Huquqiy aniqlik va normani to'g'ri talqin qilish tadbirkorlik erkinligining muhim protsessual kafolatidir.

Mazkur ikki ish tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvning turli ko'rinishlarini ko'rsatadi. Birinchi ishda tartib-taomil, ikkinchisida esa qo'llangan normaning mazmuni qonuniylik talabiga javob bermagan. Shu sababli sud nazorati ikki bosqichda amalga oshirilishi lozim: avvalo, davlat organining vakolati va belgilangan tartibga rioya etilgani, so'ng qarorning qonuniy maqsadi, zarurati, mutanosibligi va asoslantirilgani tekshiriladi. Bunday nazorat tadbirkorga noqonuniy qarorni bekor qildirish, normaning noto'g'ri qo'llanishi oqibatlarini bartaraf etish va mansabdor shaxs javobgarligini ta'minlash imkonini beradi.

Tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish tajribasi turli mamlakatlarda davlatning iqtisodiy siyosati, huquqiy tizimining xususiyatlari, mulk munosabatlariga yondashuvi va

iqtisodiy erkinlikni ta'minlash darajasiga qarab farqlanadi. Bu yo'nalishda AQSh, Germaniya, Fransiya va Rossiya Federatsiyasi kabi davlatlar ilg'or amaliyot va huquqiy mexanizmlarni shakllantirgan.

AQSh konstitutsiyaviy tizimida tadbirkorlik bozor iqtisodiyotining muhim asosi sifatida qaraladi. Konstitutsiyada iqtisodiy huquqlar alohida sanab o'tilmagan bo'lsa-da, Beshinchi tuzatish shaxsni tegishli huquqiy tartib-taomilsiz mulkidan mahrum etishni cheklaydi [16]. Sherman Act va Clayton Act esa raqobatni himoya qilish, monopollashuvni cheklash va iste'molchilar manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi [17, 18]. Tadbirkorlik erkinligi federal va shtatlar darajasidagi huquqiy mexanizmlar orqali himoya qilinadi.

Germaniya Asosiy Qonunining 12-moddasida kasb tanlash va kasbiy faoliyat erkinligi, 14-moddasida esa mulk huquqi kafolatlangan [19]. Ijtimoiy bozor iqtisodiyoti modeli iqtisodiy erkinlikni ijtimoiy adolat va barqarorlik bilan uyg'unlashtiradi. Davlatning iqtisodiyotga aralashuvi qonuniy va mutanosib bo'lishi ushbu modelning muhim talabidir.

Fransiyada iqtisodiy erkinliklarning konstitutsiyaviy asoslari 1789-yilgi Inson va fuqaro huquqlari deklaratsiyasiga borib taqaladi. Uning 17-moddasi mulk huquqini himoya qiladi [20]. 1958-yilgi Konstitutsiyada tadbirkorlik erkinligi bevosita belgilanmagan bo'lsa-da, Konstitutsiyaviy kengash uni konstitutsiyaviy qadriyatlar orqali himoya qiladi. Davlat iqtisodiyotni faol tartibga solishi mumkin, biroq bu xususiy mulk, tadbirkorlik tashabbusi va halol raqobatni asossiz ravishda cheklamasligi lozim.

Rossiya Federatsiyasi Konstitutsiyasining 8-moddasida iqtisodiy makon birligi, tovarlar, xizmatlar va moliyaviy mablag'larning erkin harakati, raqobat hamda iqtisodiy faoliyat erkinligi e'tirof etilgan. 34-moddada esa har kimning o'z qobiliyati va mol-mulkidan tadbirkorlik hamda qonun bilan taqiqlanmagan boshqa iqtisodiy faoliyat uchun foydalanish huquqi mustahkamlangan [21]. Tadbirkorlar huquqlarini himoya qiluvchi ombudsman instituti normativ kafolatlarni institutsional himoya vositalari bilan to'ldiradi.

Qiyosiy tahlil mazkur davlatlar modellarida umumiy konstitutsiyaviy yondashuv mavjudligini ko'rsatadi. AQShda huquqiy tartib-taomil va sud nazorati, Germaniyada mutanosiblik va ijtimoiy bozor tamoyili, Fransiyada esa konstitutsiyaviy qadriyatlar hamda Konstitutsiyaviy kengash nazorati ustuvor ahamiyatga ega. Rossiyada esa iqtisodiy faoliyat erkinligi Konstitutsiyada bevosita ifodalangan. O'zbekiston uchun ushbu modellarni to'liq ko'chirish maqsadga muvofiq emas, aksincha, ularning milliy huquqiy tizimga mos elementlarini uyg'unlashtirish kerak. Shu nuqtai nazardan, Germaniyaning mutanosiblik va ijtimoiy bozor iqtisodiyotiga tayangan yondashuvi asosiy namuna bo'lishi mumkin. Buning sababi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 65–67-moddalari ham iqtisodiy erkinlikni mulkning ijtimoiy mas'uliyati, halol raqobat va davlatning bozor uchun sharoit yaratish majburiyati bilan birga belgilashidir. Ayni paytda, AQSh tajribasidan ma'muriy aralashuv ustidan samarali sud nazorati va raqobatni himoya qilish vositalarini, Fransiya tajribasidan esa iqtisodiy qonunchilikni konstitutsiyaviy qadriyatlar asosida baholash usulini olish mumkin. Rossiya modelidagi bevosita konstitutsiyaviy kafolat O'zbekiston Konstitutsiyasida allaqachon mavjud. Shu sababli yangi umumiy kafolatlarni belgilashdan ko'ra, mavjud kafolatlarning huquqni qo'llash amaliyotidagi ta'sirini kuchaytirish muhimdir.

Tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tahlil qilish iqtisodiy munosabatlarni huquqiy normalar, institutlar va tamoyillar asosida konstitutsiyaviy mezonlar nuqtayi nazaridan baholashni nazarda tutadi. Bunda normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligi baholanadi hamda tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy erkinligi, huquq va manfaatlari konstitutsiyaviy jihatdan himoya qilinadi. Shu nuqtai nazardan, tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish o'zaro bog'liq vositalar tizimidir.

Mazkur maqoladagi tahlillar quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish imkonini beradi:

1. Tadbirkorlik faoliyatiga davlat aralashuvining konstitutsiyaviy-huquqiy mezonlarini sohaviy qonunchilikda aniq belgilash lozim. Amaldagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-son Qonunning 34-moddasi davlat organlarining qonuniy tadbirkorlik faoliyatiga aralashishini taqiqlaydi, biroq bunday aralashuvning zarurati va mutanosibligini baholash mezonlarini batafsil ochib bermaydi. Shu sababli mazkur moddani cheklovning qonuniy maqsadga

xizmat qilishi, zarur va mutanosib bo'lishi hamda tadbirkorga ortiqcha huquqiy yoki moliyaviy yuk tushirmasligi haqidagi talablar bilan to'ldirish maqsadga muvofiq. Shuningdek, qaror qabul qilinishidan oldin tadbirkorga o'z vajlarini bildirish imkoniyati berilishi, cheklovchi qaror huquqiy va faktik asoslar bilan yozma ravishda asoslantirilishi, noqonuniy aralashuv oqibatida yetkazilgan zarar esa Qonunning 38-moddasi asosida qoplanishi lozim. Tegishli qonun loyihasini Adliya vazirligi, Biznes-ombudsman va Savdo-sanoat palatasi ishtirokida ishlab chiqib, belgilangan tartibda Vazirlar Mahkamasi orqali Oliy Majlisga kiritishi mumkin. Mazkur yondashuv ma'muriy organlar va sudlar uchun yagona baholash mezonini shakllantirib, huquqni qo'llashdagi tafovutlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

2. Tadbirkorlar va nazorat qiluvchi davlat organlari xodimlarining konstitutsiyaviy-huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan doimiy o'quv tizimini joriy etish zarur. Buning uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-184-son Farmoni 3-ilovasi 7-bandida nazarda tutilgan malaka oshirish mexanizmini takomillashtirib, nazorat qiluvchi organlar xodimlarining ushbu yo'nalishda yiliga kamida bir marta o'qitilishini belgilash taklif etiladi. O'quv dasturiga Konstitutsiyaning 65–67-moddalari, O'RQ-328-son Qonunning 34-moddasi, ma'muriy tartib-taomillar, tadbirkorlik subyektlarida tekshiruv o'tkazish tartibi hamda sud amaliyotida uchragan nizolar kiritilishi lozim. Dastur Biznes-ombudsman tomonidan Adliya vazirligi, Savdo-sanoat palatasi va tegishli nazorat organlari bilan hamkorlikda ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Tadbirkorlar uchun videodarslar, amaliy qo'llanmalar va huquqiy yo'riqnomalar tegishli elektron platformalarda bepul joylashtirilishi mumkin. Bunday tizim davlat xizmatchilarining qaror qabul qilishda konstitutsiyaviy chegaralarni oldindan hisobga olishini, tadbirkorlarning o'z huquqlarini samarali himoya qilish imkoniyatini kengaytiradi.

3. Tadbirkorlik huquqlariga oid ma'muriy va iqtisodiy sud amaliyotini muntazam umumlashtirish hamda ochiq elektron sharhlar bazasini shakllantirish lozim. Ushbu vazifaning asosiy ijrochisi sifatida O'zbekiston Respublikasi Oliy sudini belgilash, Biznes-ombudsman, Adliya vazirligi va boshqa vakolatli organlarni esa tahliliy hamkor sifatida jalb etish maqsadga muvofiq. "Sudlar to'g'risida"gi O'RQ-703-son Qonunda Oliy sudning sud amaliyotini o'rganish va umumlashtirish vakolati mavjud bo'lgani sababli, mazkur taklifni amalga oshirish uchun yangi qonun qabul qilish zarur emas. Sud amaliyotini yig'ish, tahlil qilish va e'lon qilish tartibini Oliy sud Rayosatining tegishli qarori bilan belgilash mumkin. Elektron bazada bekor qilingan ma'muriy hujjatlar, ko'p uchraydigan qonunbuzilishlar, normani qo'llashdagi xatolar hamda huquqiy aniqlik, mutanosiblik, tinglanish huquqi va mulk daxlsizligiga oid sud xulosalari shaxsga doir ma'lumotlar oshkor qilinmagan holda tizimlashtirilishi lozim. Mazkur mexanizm sud amaliyotining bir xilligini kuchaytiradi, davlat organlari uchun amaliy huquqiy yo'nalish yaratadi va tadbirkorlik huquqlariga oid ilmiy tadqiqotlar uchun ishonchli empirik manba shakllantiradi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, ushbu maqola natijalari tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish faqat iqtisodiy erkinlikni e'tirof etuvchi normalar bilan cheklanmasligini ko'rsatdi. Uning samaradorligi normativ, institutsional va protsessual kafolatlarining o'zaro bog'liq ishlashiga bog'liq. Normativ kafolatlar iqtisodiy erkinlik, mulk daxlsizligi va halol raqobatni belgilasa, institutsional kafolatlar sudlar, Biznes-ombudsman va boshqa vakolatli organlar orqali ularning himoyasini ta'minlaydi. Protsessual kafolatlar esa davlat organlari qarorlarining qonuniy, asoslantirilgan va mutanosib bo'lishini talab qiladi.

Maqolada davlatning tadbirkorlik sohasidagi konstitutsiyaviy majburiyati ikki yo'nalishda namoyon bo'lishi asoslandi: birinchisi tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashmaslik, ikkinchisi mulk daxlsizligi, halol raqobat, huquqiy aniqlik va samarali sud himoyasini ta'minlash. Sud amaliyoti ham davlat aralashuvining qonuniyligi faqat vakolat mavjudligi bilan belgilanmasligini ko'rsatdi. Bunda belgilangan tartibga rioya etilishi, qo'llangan normaning to'g'ri talqin qilinishi va qarorning yetarli huquqiy asosga ega bo'lishi ham baholanishi zarur.

Qiyosiy tahlil O'zbekiston uchun xorijiy modellarni aynan ko'chirish emas, balki ularning samarali jihatlarini milliy huquqiy tizimga moslashtirish zarurligini ko'rsatdi. Bunda Germaniyaning mutanosiblik yondashuvi, AQShning samarali sud nazorati va raqobatni himoya qilish vositalari hamda Fransiyaning konstitutsiyaviy qadriyatlar asosidagi nazorat tajribasidan foydalanish maqsadga muvofiq.

Maqolaning umumiy natijasi shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda tadbirkorlik erkinligini ta'minlash uchun asosiy konstitutsiyaviy kafolatlar shakllangan. Hozirgi bosqichdagi ustuvor vazifa yangi umumiy kafolatlarni belgilashdan ko'ra, mavjud normalarni sohaviy qonunchilik, ma'muriy faoliyat va sud amaliyotida yagona mezonlar asosida qo'llashni ta'minlashdan iborat. Shu maqsadda davlat aralashuvining zarurati va mutanosibligini aniq belgilash, protsessual kafolatlarni kuchaytirish hamda sud amaliyotining izchilligini ta'minlash tadbirkorlik erkinligi huquqining amalda samarali himoya qilinishini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, tadbirkorlik faoliyatini konstitutsiyaviy-huquqiy tartibga solish deganda Konstitutsiyada belgilangan iqtisodiy huquqlar, mulk huquqi va uning daxlsizligi, halol raqobat uchun teng shart-sharoitlar hamda davlatning iqtisodiyotni tartibga solish vakolatlari doirasida tadbirkorlik munosabatlarini huquqiy normalar, institutlar va tamoyillar orqali izchil tartibga solish tizimi tushuniladi. Bu ta'rif nazariy va amaliy jihatdan tadbirkorlik faoliyatining huquqiy asoslarini belgilaydi, Konstitutsiya ustuvorligini ta'minlaydi va iqtisodiy islohotlar uchun barqaror huquqiy poydevor yaratadi. Shuningdek, u davlat iqtisodiy siyosatida qonuniylik, shaffoflik va tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

IQTIBOSLAR/CHOCKI/REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir). 30.04.2023. URL: <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. Husanov O.T. Konstitutsiyaviy huquq: darslik. – Toshkent: Adolat, 2013. – 552 b.
3. Konstitutsiyaviy huquq: darslik / Mualliflar jamoasi. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2024. – 800 b.
4. Шупицкая О.Н. Конституционно-правовое регулирование: понятие и предмет // Современное право. – 2018. № 10. – С.28–33. URL: <https://sovpravo.press/stati/konstitucionno-pravovoe-regulirovanie-ponyatie-i-predmet/>
5. Юрковский А.В. Конституционно-правовое регулирование в позитивно-правовом смысле: понятие и признаки // Сибирский юридический вестник. – 2017. – № 1 (76). – С.50–62. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/konstitucionno-pravovoe-regulirovanie-v-pozitivno-pravovom-smysle-ponyatie-i-priznaki>
6. Alexy R. A Theory of Constitutional Rights / Trans. J. Rivers. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 462 p. URL: <https://books.google.com/books?hl=en&vid=ISBN0198258216>
7. Barak A. Proportionality: Constitutional Rights and Their Limitations. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – 611 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139035293>. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/proportionality/6E9C523D5653FEE453068DEFECF4C4F5>
8. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 2-maydagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-son Qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/-2006789>
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-noyabrdagi PF-184-son "Tadbirkorlar huquqlari va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7231780>
10. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. 2024-yilda iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha kichik tadbirkorlik (biznes)da yaratilgan yalpi qo'shilgan qiymat // Yalpi ichki mahsulotni ishlab chiqarish, 2024-yil yakunlari. URL: https://stat.uz/img/01_-vvp_press-reliz-2024_uzb_p61471.pdf
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil. Biznes-ombudsmanning 2024-yil mobaynidagi faoliyatining asosiy yo'nalishlari xususida ma'lumot. URL: https://biznesombudsman.uz/ru/menu/work_done/
12. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 10-maydagi "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi O'RQ-537-son Qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/-4329270>
13. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrdagi "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi O'RQ-598-son Qonuni. URL: <https://lex.uz/docs/-4664142>
14. "Daryo" internet-nashri. Buxorodagi fermer xo'jaligida noqonuniy soliq tekshiruvi o'tkazgan xodim jarimaga tortildi. 08.01.2026. URL: <https://daryo.uz/2026/01/08/buxorodagi-fermer-xo-jaligida-noqonuniy-soliq-tekshiruvi-otkazgan-xodim-jarimaga-tortildi/>
15. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil. Tadbirkorga jarima qo'llash to'g'risidagi qaror bekor qilindi. 11.02.2026. URL: <https://biznesvakil.uz/uz/news/2446>

16. Constitution of the United States, Fifth Amendment. U.S. Congress. URL: <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-5/>
17. Sherman Anti-Trust Act (1890). U.S. National Archives. URL: <https://www.archives.gov/milestone-documents/sherman-anti-trust-act>
18. Clayton Antitrust Act (1914). Legal Information Institute, Cornell Law School. URL: https://www.law.cornell.edu/wex/clayton_antitrust_act
19. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>
20. Declaration of the Rights of Man and of the Citizen of 1789. Presidency of the French Republic. URL: <https://www.elysee.fr/en/french-presidency/the-declaration-of-the-rights-of-man-and-of-the-citizen>
21. Constitution of the Russian Federation. URL: <https://duma.gov.ru/legislative/documents/constitution/>

YURIST AXBOROTNOMASI
4-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА
HOMEPI 4

LAWYER HERALD
ISSUE 4

ISSN 2181-9416
DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/4
2026-YIL